

Tyresö kommun
Förvaltningen för liv och hälsa
Ida Marén
Utredare

TJÄNSTESKRIVELSE

2019-12-02

1 (6)

Diarienummer

2019/ÄON 0177 50

Äldre- och omsorgsnämnden

Redovisning av nämnduppdrag att utreda förutsättningar för införande av en äldreombudsman

Förvaltningens förslag till beslut till äldre- och omsorgsnämnden

- Redovisningen godkänns.

Förvaltningen för liv och hälsa

Catrin Ullbrand
Tf förvaltningschef

John Henriksson
Sektorchef

Sammanfattning

Ett av uppdragen som formuleras i äldre- och omsorgsnämndens nämndplan 2019 är att utreda förutsättningarna för att införa en äldreombudsman som kan ge råd och stöd. Förvaltningen för liv och hälsa har belyst förutsättningarna och bedömer att behovet i huvudsak kan tillgodoses genom befintlig organisation.

Förvaltningen bedömer också att det vid sidan om äldre finns flera grupper som skulle gynnas av att ha en företrädare för deras intressen, vilket bör beaktas vid övervägande att införa en ombudsman för en del av kommunens invånare. Att inrätta en ny tjänst innebär också kostnader för rekrytering och lön. Vid årsskiftet inrättas en ny tjänst som anhörigkonsulent som till stor del kommer att arbeta mot målgruppen äldre. I första hand bör detta arbete initieras och få möjlighet att utvecklas.

Beskrivning av ärendet

I äldre- och omsorgsnämndens nämndplan för 2019 formuleras uppdraget att utreda förutsättningarna för att införa en äldreombudsman som kan ge råd och stöd. Bakgrunden till uppdraget är att Tyresö ska vara en äldrevänlig kommun. Äldres tillvaro i kommunen ska präglas av hög livskvalitet, trygghet och självbestämmande. De som bor i kommunen och är 65 år eller äldre ska ha goda levnadsförhållanden, äldreombudsmannen ska därför bevaka deras intressen och rättigheter. Ett äldreperspektiv skall till exempel finnas med i stadsplanering och nybyggnation. Exempel på uppgifter som äldreombudsmannen enligt uppdraget ska ha:

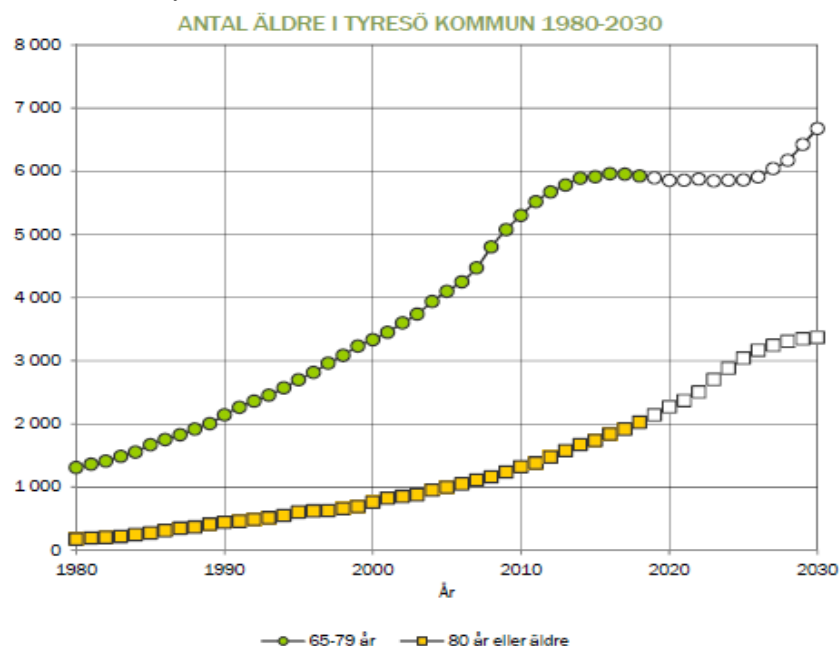
- Se till och bevaka att kommunen alltid tar hänsyn till de äldres perspektiv.
- Ha en oberoende ställning gentemot alla nämnder och förvaltningar.
- Verka kommunövergripande, kan hjälpa till med frågor som rör alla nämnder och förvaltningar.
- Samverka med olika myndigheter, kommunala pensionärsrådet och frivilliga organisationer för att lyfta frågor som är viktiga för äldre.
- Är fristående, opartisk och har tystnadsplikt.
- Ska inte handlägga enskilda ärenden och kan inte ompröva eller ändra fattade beslut.
- Bidra till att öka kunskapen om äldres situation och behov.
- Svara för information, rådgivning och omvärldsbevakning.

Sammantaget är uppdragets inriktning att äldreombudsmannen ska ha en kommunövergripande, strategisk roll och samtidigt kunna ge direkt stöd och råd till den enskilde äldre.

Bakgrund

Äldre över 65 år utgör 16,5 procent av den totala befolkningen i Tyresö.¹ Enligt befolkningsprognosen beräknas andelen bestå 2030. Tyresö har en lägre andel äldre över 65 år än riket för vilket motsvarande siffra är 23,6 procent.²

Antal äldre i Tyresö kommun 1980-2030

Bilden ovan visar utvecklingen av antalet äldre i kommunen både historiskt och framåt.³ Antal invånare i åldern 65-79 år har legat ganska stilla sedan några år tillbaka och beräknas göra så även en tid framöver för att sedan öka ordentligt runt 2028. Ålderskategorin 80 år och äldre har ökat och fortsätter öka stadigt.

Att ha en äldreombudsman är frivilligt för en kommun och styrs därmed inte av någon lagstiftning. Däremot regleras i socialtjänstlagen (SoL) att socialtjänsten ska svara för omsorg och service, ge råd, stöd och vård. Kommunens äldre- och omsorgsnämnd har ansvar för att fullgöra Tyresö kommuns uppgifter inom socialtjänsten för äldreomsorg. Även om allt fler av de äldre får behålla sin hälsa

¹ 8 038 personer enligt befolkningsstatistik från 2019

² Den nationella kommun- och landstingsdatabasen, Kolada, baserat på statistik från Statistiska Centralbyrån, SCB

³ Statisticon, Befolkningsprognos 2019-2030 för Tyresö kommun

längre upp i åldrarna förväntas en stor del även fortsättningsvis ha behov av stöd och hjälp i takt med stigande ålder. Många har, eller kommer därför att ha kontakt med bistandsavdelningen i frågor som rör stöd och omsorg. 2018 hade 10,7 procent av invånarna 65 år och äldre beslut om hemtjänst eller vård- och omsorgsboende. Bland invånarna 80 år och äldre var motsvarande andel 29,3 procent.⁴ Många äldre har dock inte behov av insatser från äldreomsorgen och kommer på så sätt aldrig i kontakt med bistandsavdelningen.

Kommunen ska i samarbete med pensionärernas organisationer arbeta för goda levnadsförhållanden för äldre. För detta ändamål finns ett kommunalt pensionärsråd, KPR, knutet till kommunstyrelsen. KPR är ett organ för samråd och ömsesidig information mellan pensionärsorganisationerna och kommunens styrelse och nämnder. Syftet är att bereda KPR inflytande och insyn i allmänna frågor som rör äldres levnadsförhållanden.⁵ Rådet ska bevaka att pensionärernas sakkunskap och erfarenhet tas tillvara vid behandling av för pensionärerna viktiga frågor, i berörda nämnder och förvaltningar.

Ett förslag att inrätta en äldreombudsman var aktuellt redan 2009, då socialdemokraterna lämnade in en motion i kommunfullmäktige med rubriken ”Rätt till trygghet och påverkan för äldre” där ett av förslagen handlade om att inrätta en funktion som äldreombudsman. Förslaget avvisades mot bakgrund av att behovet bedömdes kunna tillgodoses genom de funktioner som redan fanns.

Äldreombud i andra kommuner

Utifrån den omvärldsbevakning som genomförts kan förvaltningen konstatera att ett mindre antal kommuner har anställt en äldreombudsman medan de flesta verkar arbeta med frågorna på andra sätt. Enligt en kartläggning från maj 2019⁶ är det totalt 25 av Sveriges 290 kommuner som har en funktion som äldreombudsman, äldreombud eller motsvarande. Uppdrag och placering i kommunernas organisation varierar. Några kommuner har tjänsten på kommunledningsnivå men i majoriteten av kommunerna tillhör äldreombuden

⁴ Den nationella kommun- och landstingsdatabasen, Kolada, baserat på månadssnitt av antal personer från Socialstyrelsens statistikdatabas, 2018

⁵ Arbetsordning KPR, beslutad 2019-01-08

⁶ Genomförd av Södertälje kommun

äldreomsorgen. I ett mindre antal kommuner nomineras äldreombuden genom kommunens pensionärsorganisationer och tillsätts av äldrenämnden.⁷

Innehållet i tjänsten som äldreombud tycks delvis variera men typiskt sett ingår i uppdraget både att vara ett stöd till enskilda genom att informera och vägleda, ta emot och förmedla synpunkter och klagomål samt företräda de äldre eller anhöriga gentemot kommunen. Dessutom ingår att bevaka och lyfta in äldreperspektiv i kommunens nämnder och verksamheter, omvärlds- och intressebevaka samt se till så att äldrefrågorna representeras i olika sammanhang. Tjänsten som äldreombud är ofta kopplad till en eller två namngivna personer. Uppsala, Linköping och Malmö är exempel på kommuner som har äldreombudsman med liknande uppdrag.

Av länets 26 kommuner är det fem som har inrättat en funktion som äldreombudsman eller motsvarande, Norrtälje, Stockholm, Sundbyberg, Solna och Österåker.

Äldrelots

En annan funktion som finns i flera kommuner är en äldrelots. Till skillnad från ett äldreombud som ofta agerar som företrädare för den äldre är en äldrelots uppdrag vanligtvis enbart av mer vägledande och informativ karaktär. I vissa kommuner är äldrelotsar namngivna personer men ofta är det en funktion som utgör en kontaktväg in för frågor om äldreomsorg. Sju kommuner i länet har en äldrelots, Värmdö, Danderyd, Haninge, Salem, Lidingö, Nynäshamn och Täby.

I Tyresö inrättades en motsvarande funktion i februari 2013. Seniorguiden, som bemannades av olika handläggare på biståndsavdelningen, var tillgänglig per telefon två fasta tider per vecka för att besvara frågor kring äldreomsorg. Seniorguiden riktade sig till äldre över 65 år eller anhöriga, och hade i uppdrag att ge råd, information, vägledning och vid behov förmedla kontakt och slussa vidare till andra instanser. Till seniorguiden kunde äldre också vända sig med synpunkter och klagomål. Tjänsten fick inte önskad effekt och efterfrågan och avvecklades därför efter något år.

⁷ T ex Sundbybergs stad

Ansvar att informera och vägleda enskilda när det gäller insatser inom äldreomsorgen delas nu av samtliga handläggare på biståndsavdelningen. Kommunens servicecenter, som hanterar frågor som rör alla kommunens verksamheter har också god kunskap om frågor som rör äldre, och handlägger även frågor som rör färdtjänst. Servicecenter besvarar enklare frågor, tar emot synpunkter och klagomål samt kan vägleda och lotsa medborgarna till rätt instans eller tjänsteperson i kommunen. Av de frågor som inkommit till servicecenter under 2019 utgör frågor inom äldreomsorg sju procent. 20 procent av dessa ärenden har kopplats vidare till handläggare på biståndsavdelningen.⁸

Anhörigkonsulent

Många anhöriga företräder sina äldre idag. Från och med 2020 inrättas en tjänst som anhörigkonsulent med uppdrag att genomföra, följa upp och utveckla anhörigstödet inom omsorgen om äldre och personer med funktionsnedsättning. Anhörigstöd syftar till att minska de anhörigas psykiska och fysiska belastning vilket kan motverka ohälsa hos anhöriga.

Förvaltningens bedömning

Målgruppen äldre omfattar alla kommuninvånare över 65 år. Det är en heterogen grupp med skiftande behov, förutsättningar och intressen, även om många också har dessa delar gemensamt genom sin ålder. På samma sätt som äldre finns det andra grupper i samhället som också skulle gynnas av att ha ett ombud som för deras talan och bevakar deras rättigheter, t.ex. barn eller personer med funktionsnedsättning. Förvaltningen bedömer att det måste beaktas vid övervägande att införa en ombudsman som ska företräda en del av kommunens invånare. Att inrätta en ny tjänst innebär också kostnader för rekrytering och lön. Vid årsskiftet inrättas en ny tjänst som anhörigkonsulent som till stor del kommer att arbeta mot målgruppen äldre. I första hand bör detta arbete initieras och få möjlighet att utvecklas. I övrigt bedöms att behovet kan tillgodoses genom befintlig organisation.

⁸ Statistik från ärendehanteringssystem Artvise